

Ks. Ryszard RUMIANEK

PROROCTWO MESJAŃSKIE O EMMANUELU Iz 7,14

Treść: 1. Tło historyczne: Iz 7,1-2.6. 2. Rozmowa Izajasza z Achazem: Iz 7,3-5.9b-17. 3. Zapowiedź Izajasza. 4. Interpretacja proroctwa.

1. Tło historyczne: Iz 7,1 - 2.6

Tło historyczne proroctwa mesjańskiego o Emmanuelu odnosi się do czasów króla judzkiego Achaza (736 - 721 przed Chr.).¹ Król ten był zagrożony w wojnie syro-efraimskiej. Warto wyjaśnić, że nazwa Syria jest tutaj anachronizmem - powinno być Aram. Natomiast Efraim był największym pokoleniem i właściwie jest w Biblii synonimem całego państwa izraelskiego. Do istoty konfliktu należał fakt, że Achaz nie chciał przystąpić do koalicji antyasyryjskiej, której przewodniczył Resin, król Damaszku, a do której należał także Pekach, król Izraela. Pekach był synem Remeliasza - jest tu zawarta pogarda, bo takiego rodu nikt nie znał. Króla Achaza próbowano zmusić siłą do wejścia w koalicję - przygotowano inwazję na Jerozolimę. Tę wiadomość przyniesiono do domu Dawida, co oznacza, że doniesiono o sprawie, która dotyczyła całego rodu. Najprawdopodobniej prorok Izajasz chce w ten sposób przypomnieć obietnice trwałości dynastii Dawida (por. 2 Sm 7,12 - 13.16), co powinno dodać odwagi królowi Achazowi. Natomiast królowie, którzy wyruszyli na Jerozolimę, chcą sterroryzować Judeę i zdetronizować Achaza, a na jego miejsce osadzić marionetkę - syna Tabeela.

2. Rozmowa Izajasza z Achazem: Iz 7,3 - 5.9b - 17

Pomimo iż król Achaz oddał się w opiekę króla asyryjskiego, idzie jednak doglądać murów. Stara się też o zaopatrzenie miasta w wodę. Przy Sadzawce spotyka się z prorokiem Izajaszem. Chodzi tu o źródło Gichon w dolinie Cedron. Tekst biblijny mówi, że było to obok Pola Fulusznika. W języku hebrajskim słowo כּוּבֵס oznacza

¹ Por. J. BRIGHT, *Historia Izraela*, Warszawa 1994, 281-287; M. NOTH, *Storia d'Israele*, Brescia 1975, 318-324.

foluszniaka, który wykonuje folowanie tkaniny, czyli zgęszczania tkaniny sukna i farbowania płócien.² Na uwagę zasługują tutaj symboliczne imiona:

Izajasz - Jahwe jest Wybawicielem,

Szear - Jaszub - Reszta powróci.

Imiona te mają dodać królowi Achazowi otuchy. Prorok Izajasz podkreśla następnie, że prawdziwym niebezpieczeństwem są nie pogroźki Aramu i Efraima, ale przede wszystkim brak wiary w zbawczą wszechmoc Pana Boga. Izajasz formułuje to w w. 9b:

"Jeżeli nie uwierzycie, nie ostoicie się"

Jest to egzamin wiary. Prorok po raz pierwszy właśnie w tym tekście wyraża "politykę" wiary (por. Iz 28,16; 30,15). Wiara cechuje właściwą postawę religijną.³ W porównaniu z potęgą nieprzyjaciół i planami ludzkimi, w sytuacjach, najbardziej krytycznych, wiara przedstawia się jako siła przeważająca i zwycięska. Widać to o wiele wyraźniej w tekście oryginalnym: אַם לֹא תֵאֱמִינוּ כִּי לֹא תֵאֱמָנוּ. Na określenie uwierzenia i wytrwania jest właściwie użyty jeden czasownik, który pochodzi od rdzenia hebrajskiego אָמַן. W pierwszym wypadku jest to forma *Hifil fut.* 2 pl. m. i znaczy mocno wierzyć, a w drugiej kolejności jest to *Nifal fut.* 2 pl. m. i znaczy ostać się, trwać. Zatem w języku biblijnym widać o wiele ściślejszy związek pomiędzy wiarą i wytrwaniem niż w tłumaczeniu polskim⁴. Jest po prostu użyty jeden czasownik w dwóch różnych formach gramatycznych.

Niektórzy egzegeci⁵ uważają, że ten werset jest późniejszą glosą powstałą pod wpływem 2 Krn 20,20. Argumentują oni, że uwarunkowana pociecha nie jest żadną pociechą. Owszem, trudno jest zrozumieć słowa tego wiersza: "jeżeli nie uwierzycie, nie ostoicie się" Ale jak z kolei bez teologii wiary zrozumieć całą Księgę Izajasza? Trzeba zatem przyjąć, że jest to materiał oryginalny proroka Izajasza. Najważniejsze, że nie chodzi tutaj o wiarę intelektualną, ale przede wszystkim idzie o zajęcie właściwej postawy w tej konkretnej sytuacji.⁶ Prorok Izajasz wzywa króla, aby nie szukał ratunku u obcych mocarstw. Tylko od zawierzenia Panu Bogu zależy ocalenie państwa judzkiego.

Bardzo ważnym jest w. 11: *proś o znak* - שְׂאֵל-לְךָ אוֹת. Właściwie trzeba przetłumaczyć: *żądaj znaku*. Ciekawa rzecz, że wyraz אוֹת może oznaczać zarówno znak naturalny, jak i cud.⁷ Chodzi tu o znak potwierdzający prawdę zawartą w w. 7, odno-

² W. GESENIUS, *Handwörterbuch über das Alte Testament*, Berlin 1962, 334; Por. J. PAŚCIAK, *Izajasz wieszczem Chrystusa*, Katowice 1987, 27.

³ Por. L. STACHOWIAK, *Prorocy - Studzy Słowa*, Katowice 1980, 80.

⁴ Por. S. VIRGULIN, *Isaia e i suoi continuatori*, w: *Introduzione alla Bibbia*, red. T. BALLARINI, Torino 1971, t. II/2, 107.

⁵ Ich poglądy referuje M. PETER, *Wykład Pisma Świętego Starego Testamentu*, Poznań 1978, 538.

⁶ Por. T. BRZEGOWY, *Prorocy Izraela*, cz.I, Tamów 1994, 73.

⁷ F.J. HELFMEYER, אוֹת, w; *TDOT*, t.1, 168.

śnie do uwolnienia z grożącego niebezpieczeństwa. A jednocześnie ma to być znak, który przekonałby króla Achaza, że tylko Pan Bóg może podtrzymać dynastię. Dalej w tym wierszu mamy wyrażenie: *Twego Boga, Jahwe* יהוה אלהיך. Jest tutaj podkreślona relacja osobowa: jest Bóg, któremu Achaz mógł i powinien zaufać.

Następnie jest mowa o Szeolu. TM ma שאלה pytanie, prośba. Z kontekstu jednak wynika, a także z wielu kodeksów, że powinno być: שאל (שאל z ה celu). Mamy tu próbkę, jak łatwo powstawały błędy.⁸

W w. 12 jest podkreślone, że Achazowi zabrakło jednak zaufania do Pana Boga i dlatego nie poszedł za wezwaniem proroka. Co więcej, obłudnie tłumaczy się, że nie chce lekkomyślnie *wystawiać Jahwe na próbę* (por. Pwt 6,16). W gruncie rzeczy brak mu było autentycznej wiary, bo popadł w bałwochwalstwo. Ponadto król miał już inny plan polityczny.⁹

W w. 13 prorok Izajasz wybucha gniewem, ponieważ przejrzał obłudną grę króla. Mówi on do Achaza jak do rodu Dawida.¹⁰ Na uwagę zasługuje tutaj dwa razy użyte słowo *naprzykrzać się* - תלאו - Hi impf 2 pl m i הלואה - Hi inf. Pochodzi ono od czasownika לאה - drażnić, zmęczyć się, wyczerpać cierpliwość. Godne podkreślenia jest, że u Mi 6,3 słowo to należy do słownictwa procesu sądowego.¹¹ W każdym razie wydzwięk omawianego wersetu jest jasny: nie dość, że drażnicie mnie człowieka, ale chcecie drażnić mego Boga, czyli przeciwstawić się Jego łaskawości. Jest interesujące, że tylko tutaj Izajasz używa wyrażenia *mój Bóg* - אלהי. W ten sposób prorok utożsamia siebie z przedstawicielem Pana Boga. Sprawa Boża, o którą walczy jest jednocześnie jego sprawą.

3. Zapowiedź Izajasza

Zapowiedź ta rozpoczyna się od słowa לבן - *dlatego* (w. 14). Wydawać się może, że jest tu zawarta zapowiedź kary. Jednak podkreślona jest w tym wersecie przede wszystkim zapowiedź znaku, który nie jest całkowicie wyjaśniony przez proroka. Znakiem danym przez proroka jest zapowiedź szczególnych narodzin chłopca, który będzie nosił imię nadziei i pociechy. Chodzi o znak opieki i zapewnienie pomocy w grożącym niebezpieczeństwie. Nasuwa się problem, czy w w. 11 i w. 14 jest mowa o tym samym znaku? Dawniej wielu egzegetów uważało, że chodzi o ten sam rodzaj znaku¹², ponieważ w obydwu wersetach słowo אות - *znak* występuje bez żadnego rodzajnika czy przydawki określającej. Jednak nowsze badania filologiczne wykazują, że słowo znak ma w Biblii cztery fundamentalne i różne znaczenia.¹³

⁸ Por. S. VIRGULIN, *dz. cyt.*, 107.

⁹ L. STACHOWIAK, *Księga Izajasza*, Lublin 1991, 40.

¹⁰ Por. J. PAŚCIAK, *dz. cyt.*, 31.

¹¹ Por. S. VIRGULIN, *dz. cyt.*, 107.

¹² Por. F.L. MORIARTY, *Isaia 1-39*, w: *GCB*, 349.

¹³ R. RUMIANEK, *Próba interpretacji słowa 'ot u proroka Izajasza 7,11.14*, *STV 22(1984) nr 1*, 195n.

- znak uprzedzająco zapowiedziany przez proroka,
- znak dla przypomnienia, np. tęcza (Rdz 9,12.13) jako znak przymierza z Noem,
- znak odróżniający, np. chorągwie w obozie (Lb 2,2),
- znak jako działanie objawiające.

Przy studiowaniu tekstu Iz 7,11.14 nie można oceniać jednoznacznie wyrazu znak w obydwu wersetach. W w. 11 jest mowa o znaku w znaczeniu czwartym, tzn. jako działanie objawiające. Natomiast w w. 14 idzie o znak w znaczeniu pierwszym, tzn. uprzedzającym. Suponuje się tutaj pewien czas pomiędzy znakiem i wyjaśnieniem. Najważniejsze, że ten znak da sam Pan Bóg. Ale jaki rodzaj znaku to będzie? Uroczysta jego zapowiedź wskazuje, że nie będzie to znak zwyczajny. Zobaczmy, jak to brzmi w tekście polskim, hebrajskim, greckim i łacińskim.

W. 14: *Oto Panna pocznie i porodzi Syna, i nazwie Go imieniem Emmanuel.*

TM: הנה העלמה חרה וילדת בן וקראת שמו עמנו אל

LXX: Ἴδού ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἔξει καὶ τέξεται υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ.

Wlg: *Ecce virgo concipiet et pariet filium et vocabitur nomen eius Emmanuel.*

Zatem znak dany przez proroka Izajasza polega na zapowiedzi szczególnych narodzin chłopca. Szczegółowość ta polega na tym, że urodzi go **עלמה**. Wyraz ten na ogół jest tłumaczony jako panna.¹⁴ Występuje on w Starym Testamencie 9 razy¹⁵: Rdz 24,43; Iz 7,14; Wj 2,8; Ps 68,26; Pnp 1,3; 6,7; Prz 30,19; Ps 46,1; 1 Krn 15,20. W ostatnich dwóch tekstach jest to tylko termin muzyczny. W pozostałych tekstach słowo to podkreśla młodą niewiastę zdolną do małżeństwa.¹⁶ Nie przesądza to sprawy dziewictwa, choć normalnie je suponuje.¹⁷ Dziewica po hebrajsku brzmi **בתולה**. Dlatego też starożytne przekłady nie oddają tego tekstu jednolicie. LXX i Wlg mają dziewica, inne panna lub młoda mężatka. W każdym razie z budowy gramatycznej wynika, że ta która pocznie - **חרה** i porodzi - **ילדת**, ona nazwie to dziecko imieniem Emmanuel. Jest tutaj pewna trudność, gdyż nadawanie imienia dziecku w Starym Testamencie było sprawą mężczyzny, a nie niewiasty. Skoro jednak prorok Izajasz przypisuje tę czynność właśnie rodzącej niewieście, to trzeba przyjąć, że mamy tutaj przypadek wyjątkowy. W tym miejscu warto zaznaczyć, że starożytne przekłady mają także inne wersje, a mianowicie:

וקראת - ty, królu, nazwiesz go,

וקרא - on zostanie nazwany lub nazwie się go.

¹⁴ Por. J. SYNOWIEC, *Prorocy Izraela*, Kraków 1994, 147.

¹⁵ G. LISOWSKY, *Konkordanz zum hebräischen Alten Testament*, Stuttgart 1958, 1072.

¹⁶ Por. J. PAŚCIAK, *dz. cyt.*, 32n.

¹⁷ Por. T. BRZEGOWY, *dz. cyt.*, 78.

Problemy najprawdopodobniej wyniknęły z polemicznej egzegezy judaistycznej, która w ten sposób chciała wytrącić egzegezie chrześcijańskiej argument skryptyrystyczny o dziewiczym poczęciu i narodzeniu Chrystusa. Jednocześnie jest to przykład wpływu hermeneutyki transformacyjnej na omawiany tekst.¹⁸

Zwróćmy teraz uwagę na samo imię Emmanuel - "Bóg z nami" Jest to imię teoforyczne, które ma znaczenie symboliczne.¹⁹ Podkreśla ono przede wszystkim, że Bóg pomaga i wspiera potrzebujących. W Księdze Izajasza imię Emmanuel występuje jeszcze tylko jeden raz w 8,8. Ale następne rozdziały 9 - 11 mówią wyraźnie o osobie, która nosi to imię. Dlatego też właściwie całe proroctwo Iz 7,14 skupia się na symbolicznym imieniu Emmanuel, a ściślej na znaku, który będzie dany przez narodzenie się tego dziecięcia. Mieszkańcy Judy w tym dziecku mogli zobaczyć ustawiczną obecność Boga wśród swego ludu, a także odnowienie obietnic uczynionych Dawidowi. Dzięki temu dziecku wspólnota ludu wybranego będzie uwolniona z każdego nieszczęścia i niedoli. Narodzenie Emmanuelu stało się przejawem szczególnej łaskawości Boga. Jeżeli Pan Bóg jest z kimś, to pomaga mu w szczególny sposób.

Trzeba też uwzględnić kontekst następujący. Bardzo ważny jest w. 15, który mówi o dzieciństwie Emmanuelu. Niektórzy egzegeci przyjmują ten wiersz za późniejszą głosę, gdyż przerywa tok myśli.²⁰ Zwrócić tu trzeba uwagę na wyrażenie "śmietana i miód" - חמאה ודבש. Czy jest to znak dobrobytu, czy też zubożenia?²¹ Otóż w Piśmie Świętym pokarmy te oznaczają często obfitość i wskazują na "ziemię mlekiem i miodem płynącą" (por. Wj 3,8.17; Pwt 32,13n). Także w mitach ugaryckich śmietana i miód oznacza pokarm cudowny, rajski. Ale w Biblii dla mieszczan i rolników pokarmy te są znakiem zubożenia i niedostatku, w który popadli na skutek najazdu wroga. Czyżby śmietana i miód były tylko znakiem dobrobytu dla pasterzy? Może dla nich przede wszystkim, ale chyba i dla innych także. W każdym razie w dzieciństwie Emmanuel będzie spożywał te pokarmy do czasu, aż się nauczy לדעתו - odrzucać zło, a wybierać dobro. W pierwszym rzędzie oznacza to dojście przez chłopca do używania rozumu.²² Ponadto wydaje się, że prorok Izajasz chce w ten sposób podkreślić, że Emmanuel będzie miał przywilej samego Boga, aby znać dobro i zło (por. Rdz 3,4n). Jednocześnie jest On przeciwstawieniem króla Achaza, który nie potrafił rozeznaczyć co jest dobre, a co złe i wybrał przymierze z Asyrią. Zatem Achaz nie zdobył się na ufność w pomoc Bożą. W konsekwencji Judea chwilowo ocalona od wrogów też będzie spustoszona (w. 17).

¹⁸ Por. A. STRUS, Rozwój proroctwa o Emmanuelu jako przykład hermeneutyki w Starym Testamencie, *RBL* 39(1986), 206n.

¹⁹ Por. M. PETER, *dz. cyt.*, 540.

²⁰ Por. J. PAŚCIAK, *dz. cyt.*, 36.

²¹ Por. S. VIRGULIN, *dz. cyt.*, 109n; F.L. MORIARTY, *dz. cyt.*, 349.

²² Por. T. BRZEGOWY, *dz. cyt.*, 80.

Ta zapowiedź ukarania króla Achaza i ludu jest rozwinięta w dalszych wierszach (ww. 17-25).²³ Jak to często jest u proroków, cała zapowiedź kary nie przedstawia jakiegoś jednego ściśle określonego faktu. Stanowi ona połączenie wielu klęsk, które w najbliższych latach mają dotknąć Judeę. Ich wielkość jest porównana do zła, jakie spowodowało schizmie i oderwanie się 10 pokoleń izraelskich od Judy.

W ww. 18-19 jest mowa o dokuczliwych insektach. Mucha jest symbolem Egiptu, gdyż pełno ich było w bagnistej delcie Nilu (por. Wj 8,16nn). Natomiast pszczoła jest symbolem Asyrii, gdyż ogólnie jest to oznaczenie wroga (por. Pwt 1,44).

W w. 20 zgolenie włosów jest wyrazem największego upokorzenia. Mężczyzna ogolony całkowicie z włosów jest symbolem Judei splądrowanej przez Asyrię.

Kolejne wiersze ukazują ubóstwo inwentarza domowego (ww. 21-22) i upadek kultury rolnej (ww. 23-25).

Zatem prorok Izajasz zamyka swą przepowiednię dość posępnym obrazem.

4. Interpretacja proroctwa

Kim jest **עלמה** i kim jest Emmanuel?²⁴ Jest szereg odpowiedzi na to pytanie. Jedni podkreślają, że chodzi tu ogólnie o każdą Żydówkę i dziecko królewskie. Inni precyzują, że skoro to miał być znak, to trzeba przyjąć żonę Achaza i Ezechiasza. Jeszcze inni uważają, że chodzi tutaj o Maryję i Chrystusa albo o przyszłego idealnego króla z rodu Dawida.

Otóż wypowiedź ta jest bez wątpienia mesjańska, gdyż mówi o narodzeniu potomka Dawida (Ezechiasz czy późniejszy). Po prostu Mesjasz = potomek Dawida. Jest tylko problem do kogo to odnieść. Możliwe są trzy odpowiedzi:

- ówczesny potomek Dawida, to jest Ezechiasz, syn Achaza;
- przyszły, w dalekiej przyszłości potomek Dawida;
- jedno i drugie.

Pierwszego rozwiązania nie możemy przyjąć ze względu na Nowy Testament. Niektórzy egzegeci przyjmują drugie rozwiązanie i uważają, że jest to proroctwo mesjańskie wprost - *directe messianicum*. Takie rozwiązanie przyjęli Ojcowie Kościoła. Wydaje się jednak, że najlepsze jest trzecie rozwiązanie, a mianowicie, że jest to proroctwo typiczno - mesjańskie.²⁵ Zatem chodzi o podwójne spełnienie się proroctwa. Ezechiasz w tym rozumieniu jest typem, zapowiedzią Jezusa Chrystusa, oczekiwanego Mesjasza.

²³ Por. L. STACHOWIAK, *Księga Izajasza, dz. cyt.*, 41n; F.L. MORIARTY, *dz.cyt.*, 349n; M. PETER, *dz. cyt.*, 545-547.

²⁴ Por. S. VIRGULIN, *dz. cyt.*, 110-113.

²⁵ Por. *tamże*.

Warto w tym miejscu powiedzieć kilka słów o perspektywie prorockiej.²⁶ Otóż proroctwa mesjańskie przedstawiają często rzeczywistość przyszlą jako bliską lub też łączą przyjście Mesjasza z wydarzeniem, które ma wkrótce nastąpić. W przypadku proroctwa Iz 7,14 prorok ściśle wiąże narodziny mesjasza z wyzwoleniem Królestwa Judy za czasów króla Achaza. Przybliżenie tych dwóch faktów nie jest żadnym błędem. Po prostu pochodzenie Mesjasza z dynastii panującej jest przyczyną, że Bóg w szczególny sposób opiekował się nią i w tym przełomowym momencie ustrzegł ją od niebezpieczeństwa wygaśnięcia. Brak jest więc więzi chronologicznej pomiędzy tymi dwoma wydarzeniami, ale za to istnieje więź o wiele ściślejsza - przyczynowa: drugie wydarzenie stanowi rację bytu pierwszego. Dlatego też możemy powiedzieć, że proroctwo Iz 7,14 jest proroctwem o "podwójnym przedmiocie". Chodzi tu mianowicie o proroctwo zapowiadające pewne wydarzenia w historii Izraela, które pozostaje jednak w ścisłym związku z rzeczywistością mesjańską. Pierwszy przedmiot ma się do drugiego, jak najmniejszy do największego, mierny do doskonałego, ale także jak obraz do osoby. Mniejszy przedmiot stanowi niejako środek, przez który lub przy pomocy którego dochodzi się do przedmiotu większego i szlachetniejszego. To Diodor z Tarsu nadał miano teorii wizji prorockiej odnoszącej się jednocześnie do dwóch różnych, lecz uzupełniających się rzeczywistości (Szkoła Antiocheńska).

Na zakończenie trzeba podkreślić, że na spełnienie się omawianego proroctwa Iz 7,14 wskazuje Mt 1,20 nn.²⁷ Na uwagę zasługują tu w sposób szczególny słowa: *Józefie, synu Dawida*, to znaczy Józefie, potomku Dawida. Następnie *to wszystko się stało*, co oznacza poczęcie i przyjęcie przez Józefa. Święty Mateusz odnosi bardzo wyraźnie słowa proroka Izajasza do Maryi i do Jezusa. Dziewicze poczęcie Jezusa zostało tutaj ukazane jako objawienie Boże.

LA PROFEZIA DELL'EMMANUELE - IS 7,14

(Sommario)

Lo sfondo storico del brano è l'inizio della campagna siro-efraimitica del 734 mosca da Rason, re di Siria, e da Peqah, re d'Israele, contro Acaz, re di Giuda. Il re Acaz aveva chiesto segretamente l'aiuto dell'Assiria. In questo momento Isaia è inviato da Dio al re per manifestargli la sua volontà. Il Signore per bocca del suo profeta offre al re la scelta di un segno che confermi la promessa. Acaz rifiuta e allora il Signore stesso concede il segno nella nascita dell'Emmanuele. Il segno promesso viene presentato nella forma di annuncio di una nascita straordinaria. La particella ecco attira l'attenzione dei presenti, quasi indicando a dito la persona. Questa persona è detta העלמה. עלמה significa una giovane donna che ha l'età matura per con-

²⁶ Por. T. BRZEGOWY, dz. cyt., 81.

²⁷ Por. F.L. MORIARTY, dz. cyt., 349.

trarre matrimonio. Generalmente essa è vergine. עִמְנוּ אֵל è un nome simbolico - Dio - con - noi - significa che Dio protegge, aiuta.

Chi sono la עִלְמָה e l'Emmanuele? Alcuni suppongono che la giovane donna sia la moglie di Acaz, Abia, e l'Emmanuele sia Ezechia. Altri comprendono il passo come riferentesi al re davidico ideale del futuro. Sembra, che meglio prendere l'interpretazione messianica nel senso tipico. Ezechia è tipo del Gesù Cristo-Messia. Soprattutto bisogna sottolineare, che il testo Isaia viene citato nel Vangelo di Matteo (1,23) come compiuto nella nascita verginale di Cristo.